

2023-08-21

Remissyttrande över**Boverkets förslag till föreskrifter om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i byggnader**

CBA (Centrum för boendets arkitektur vid Chalmers tekniska högskola) har med stor oro tagit del av Boverkets förslag till förändringar i regelverket, och vill anföra följande:

CBA Centrum för boendets arkitektur är ett centrum på Chalmers, institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik med fokus på forskning om bostadskvaliteter. Genom CBA vill Chalmers lyfta fram arkitekturperspektivet i bostadsbyggandet. CBA utvecklades genom forskningsprojektet AIDAH, finansierat av Formas.

Med CBA byggs en nationell plattform för kunskapsförmedling, diskussion, utvecklingsarbete och forskning kring boende och bostad. CBA arbetar för ökad samverkan mellan näringsliv och akademi med gemensamma forskningsansökningar och utveckling av ny kunskap inom teknik, ekonomi och sociala frågeställningar. Målsättningen för CBA är att genom samverkan med branschen vara med och utveckla bostadens arkitektur och medverka till att nya bostäder främjar hälsa och välbefinnande – en förutsättning för långsiktigt och hållbart byggande. CBA:s verksamhet bygger på intresse och samverkan med näringslivet i form av arkitektkontor, bostadsorganisationer och myndigheter.

CBA har följt Boverkets arbete med förändring av regelverket, och vid ett par tillfällen inbjudits att diskutera det pågående arbetet. Vi har gett uttryck för vår oro och skepsis till den inriktning arbetet har fått. Boverkets arbete präglas av en naiv och ogrundad tilltro till att marknaden/samhällsbyggnadssektorn kan ansvara för tillgänglighet i bostadsbyggandet. Man skriver, gång på gång, om behovet av vägledning och standarder: "Mycket av detta utvecklingsarbete och förvaltningen av befintlig kunskap förväntas kunna ske via till exempel branschorganisationer. Troligtvis kommer behovet av vägledning öka inledningsvis. Boverket kommer därför tillhandahålla vägledning om författningen." Det framgår ingenstans vilken typ av vägledning Boverket avser tillhandahålla.

I lagförslaget finns på sidorna 76-107 "en beskrivning av lagförslaget **med angivande av motiv**" (vår fetstilsmarkering). I den texten blir reglerna tydligare att tolka, men det framgår inte om detta bara ska ses som en del av utredningsarbetet, eller om motiven ska finnas med i den färdiga texten? Det hade underlättat tolkningen, men då är vi också tillbaka i en struktur som har stora likheter med nuvarande regelverk.

Som underlag för ett seriöst förändringsarbete avseende regelverket krävs ökad kunskap och mer forskning om vilka mått och vilka lösningar som är bra för ökad tillgänglighet. Boverkets förslag för regelförändring visar dålig respekt för de principerna som finns för universell utformning. CBA menar, i motsats till Boverkets förslag till regelförändring, att det krävs tydligare regler och redskap för kommuner att i en byggprocess säkerställa tillgänglighet för alla grupper. Man skriver i förslaget att bostäder i särskilda boendeformer för äldre även är arbetsplatser, vilket ställer krav på till exempel area i

hygienrum. Den demografiska utvecklingen visar att vi lever allt längre, och den rådande principen med kvarboende innebär att en allt större del av bostäder även i det ordinarie beståndet kommer att bebos av personer med varierande behov av hjälp, stöd och vård i hemmet. Det finns forskning, bland annat inom CBA, som belyser de här frågorna och lyfter fram de rumsliga förutsättningarna för kvarboende. Av detta syns inget i förslaget.

I problembeskrivningen menar man att "kritiken mot BBR går ut på att regleringen ofta uppfattas som oförutsägbar". Man skriver också:

"Vill byggherrar däremot pröva någon annan lösning kan de inte alltid förutse vad som kommer att krävas för att kommunerna ska godta lösningen. Det kan därför uppstå diskussioner mellan kommuner och byggherrar om hur de allmänna råden ska tillämpas eller tolkas. Olika tolkningar av hur kraven ska uppfyllas inför bygglov och startbesked kan enligt byggherrar även medföra ändringar som fördyrar ett projekt." Om detta är det stora problemet med nuvarande regelverk så är det väldigt svårt att förstå hur det nya förslaget, med sina låga detaljeringsgrad, ska bidra till en förbättring. Man påpekar, gång på gång, att standarder, handböcker och branschöverenskommelser kommer att få större betydelse med det här förslaget. Men vad händer då med innovation och kreativitet? Och hur säkerställer man likabedömning i olika kommuner?

I konsekvensbeskrivningen framhåller man att "Författningsförslaget ger bättre förutsättningar för en likvärdig tillämpning eftersom det tydligare framgår vilka krav som ska uppfyllas, snarare än hur man ska eller bör göra." CBA delar inte alls den förhoppningen.

CBA håller heller inte med Boverket att den föreslagna regeländringen förtydligar aktörers olika roll och ansvar. Man skriver att "byggherren på ett ansvarfullt sätt **ska avgöra om en mindre avvikelse från en föreskrift kan tillämpas**", men skriver sedan att det **är byggnadsnämndens** uppgift att "**bedöma om byggherren har tillämpat reglerna på ett korrekt sätt**". Längre fram i texten: "Ansvaret för om en mindre avvikelse är lämplig faller på byggherren. Om byggherren däremot tillämpar regeln om mindre avvikelse felaktigt kan byggnadsnämnden, liksom vad gäller andra byggregler, kräva komplettering, ytterst neka startbesked eller slutbesked och ingripa genom tillsyn." Är det byggherren som avgör? Eller är det byggnadsnämnden som bestämmer? Vem har ansvaret?

Som exempel på mindre avvikelse beskriver man (på sidan 33) att en ramp kan tillåtas ha brantare lutning än 1:12, om kravet på tillgänglighet ändå uppfylls. Samtidigt skriver man (på sidan 88) att "En ramp som är brantare än 1:12 är inte användbar för en person som ska kunna förflytta sig självständigt. En brantare ramp är dessutom inte säker att använda". Om rampen är brantare än 1:12 är den således inte tillgänglig, och egentligen inte ens användbar. Och om tillgängligheten är tillgodosedd på annat sätt så behövs ju inte rampen ur tillgänglighetssynpunkt, och då behöver man inte argumentera för en mindre avvikelse. Den här typen av oklara resonemang gör hela lagförslaget svårtolkat och otydligt.

Delar av texten är också, i sin föreslagna ordalydelse, helt omöjlig att tolka:

Angående kraven vid ändring 4 kap 1§ och 2§ skriver man att "avsteg från kraven får göras /.../ om det krävs för att byggnaden ska få godtagbara egenskaper avseende /.../ tillgänglighet och användbarhet".

"Försämring av tillgängligheten får endast ske om det krävs för att byggnaden ska få godtagbara egenskaper avseende tillgänglighet och användbarhet"

Vad betyder detta? Hur ska det här kunna användas som vägledande lagtext?

I förslaget saknas helt insikt om samhällsbyggnadssektorns problem med tillgänglighet inom det regelverk som finns idag. CBA vill också understryka problematiken med att branschen själv ska verifiera och dokumentera tillgänglighet, samtidigt som det finns ett vinstintresse.

Att förenkla regelverket kommer att förvärra detta och i ett längre perspektiv försämra tillgängligheten. Det är inte en strategi som bidrar till ökad social hållbarhet. Boverkets förslag gör det otydligt om vem som har ansvar för vad.

Den förenkling av regelverket Boverket föreslår innebär också avsaknad av vägledning från en ansvarig myndighet. Risker är uppenbara att förslaget brist på tydlighet kommer resultera i olika tolkningar i olika delar av landet.

Kaj Granath, teknisk doktor, gästforskare Chalmers, CBA.

Ola Nylander, professor, Chalmers, CBA